

ENERGIYA HISOBLAGICHLARNI SINOVDAN O‘TKAZISH VA NAZORAT QILISH

Shertaylaqov G‘. M.,
dots. JizPI

Abdullayev A. A.
magistr talaba 1-kurs JizPI

Annotatsiya

O‘lchash vositalarini qiyoslash, sinashlarni o‘tkazish, O‘V ni va sinashlarni, o‘lchashlarni bajarish metodikalarni metrologik attestatlash, O‘V ni kalibrlash huquqiga yuridik shaxslarni akkreditlash jarayonida metrologik tekshirish akkreditlanadigan sub’ekt tomonidan so‘ralgan faoliyat uchun me‘yoriy hujjatlarda belgilangan metrologik me‘yorlar va qoidalarining bajarila olish mumkinligini tekshirish va baholashdan iborat bo‘ladi. Iste‘molchida qarzdorlik yuzaga kelishi oqibatida uni tarmoqdan vaqtincha uzish lozim bo‘lsa, dastur konsentratorga ma‘lum bir hisoblagichni tarmoqdan uzish buyrug‘ini beradi, konsentrator o‘sha raqamli hisoblagichni tarmoqdan vaqtincha uziladi.

Аннотация

Метрологическая поверка при аккредитации юридических лиц на право сличения средств измерений, проведения испытаний, метрологической аттестации средств измерений и методик выполнения испытаний и измерений, калибровки средств измерений заключается в проверке и оценке соответствия метрологических норм и правил, установленных в нормативных документах, на виды деятельности, заявляемые аккредитованным субъектом. В случае необходимости временного отключения потребителя от сети из-за задолженности программа дает концентратору распоряжение об отключении конкретного счетчика от сети, и концентратор временно отключает этот цифровой счетчик от сети.

Kalit soʻzlar: Energiya hisoblagich, korxona, faza, hududiy elektr tarmoqlari, *ekspluatatsiya*, sertifikat, birlamchi, davriy, navbatdan tashqari, inspeksion va ekspert qiyoslash.

Ключевые слова: Электрический счетчик, предприятие, фаза, региональные электрические сети, эксплуатация, справка, первичная, периодическая, внеочередная, проверка и экспертное поверка.

Energiya hisoblagichni “Energiya hisoblagich” korxonasining “aqlli” hisoblagichlari bir fazali va uch fazali qilib ishlab chiqarilgan. Shu bilan birga, konsentrator qurilmasi ham mavjud. Bu ham “Kaifa” qurilmalari singari ishlash imkoniyatiga ega boʻladi.

Isteʼmolchida qarzдорlik yuzaga kelishi oqibatida uni tarmoqdan vaqtincha uzish lozim boʻlsa, dastur konsentratorga maʼlum bir hisoblagichni tarmoqdan uzish buyrugʻini beradi, konsentrator oʻsha raqamli hisoblagichni tarmoqdan vaqtincha uzadi. Shu bilan elektr energiyasi yetkazib berish kelgusi toʻlov amalga oshirilgunga qadar vaqtincha toʻxtatiladi.

Jismoniy shaxslar uchun elektron raqamli imzo olish:

- arizachi YaIDXPda roʻyxatdan oʻtadi, arizani toʻldiradi va davlat xizmatlarini koʻrsatish uchun haq toʻlaydi;
- Vakolatli organ arizani koʻrib chiqadi va ERI sertifikatini arizachiga yuboradi;
- arizachi YaIDXP dagi shaxsiy kabinetiga kirib ERI kaliti sertifikatini olinganligini tasdiqlaydi.

Raqamli elektron hisoblagichlar ham davlat tekshiruvi va nazorati sohasida foydalaniladigan, qiyoslanishi lozim boʻlgan OʻVning roʻyxati Oʻzstandart Agentligi tomonidan tasdiqlangan boʻladi.

OʻV ni Davlat qiyoslashini davlat metrologik xizmati idoralari oʻtkazadi, lekin OʻV ni qiyoslash huquqi yuridik shaxslarning akkreditlangan metrologik xizmatlariga ham topshirilishi mumkin.

Boshqa davlatlarda bajarilgan OʻV ni qiyoslash natijalari xalqaro shartnomalar va bitimlar asosida tan olinadi.

Ekspluatatsiyada turgan, ishlab chiqarilgan, ta'minlangan va import bo'yicha sotib olinadigan O'V ni qiyoslashni tashkil qilish va o'tkazish bo'yicha asosiy nizomlar O'z DSt 8.003:2005 "O'z O'DT. O'lchash vositalarini qiyoslash. Asosiy nizomlar" da bayon etilgan.

Ekspluatatsiyada turgan, ishlab chiqarilgan, ta'minlangan va import bo'yicha sotib olinadigan barcha O'V davlat qiyoslashidan o'tishi lozim.

O'V birlamchi, davriy, navbatdan tashqari, inspeksion va ekspert qiyoslashdan o'tkaziladi.

Ishlab chiqarishdan yoki ta'mirlashdan chiqqan va import bo'yicha keltiriladigan O'V birlamchi qiyoslashdan o'tkaziladi. O'V ning har bir nus'hasi birlamchi qiyoslashdan o'tkaziladi. O'V yalpi ishlab chiqarilganda tanlab qiyoslash ruxsat etiladi. Tanlab birlamchi qiyoslash qoidalari, o'tkazish tartibi bu O'V ni qiyoslash metodikasida ko'rsatiladi.

Ekspluatatsiyada turgan yoki operativ saqlanayotgan O'V qiyoslashlararo oraliq vaqtlardan keyin davriy qiyoslashdan o'tkaziladi. Davriy qiyoslash vaqti o'lchash vositasining bu davr ichida yaroqliligini ta'minlashni hisobga olgan holda aniqlanadi va belgilanadi.

Davriy qiyoslashlar o'rtasidagi vaqt:

davlat qiyoslashiga taqdim etilgan o'lchash vositasiga davlat metrologik xizmati idoralari tomonidan belgilanadi.

Davlat davriy qiyoslashi namunaviy va ishchi O'V ni qiyoslash grafiklari (shartnomalari) da belgilangan kalendar muddatlarda o'tkaziladi.

Ekspluatatsiyada turgan va saqlanayotgan O'V uchun navbatdan tashqari qiyoslash quyidagi hollarda o'tkaziladi:

- qiyoslashlararo davrning yarim vaqti o'tgandan keyin o'lchash vositasidan butlovchi sifatida foydalanilganda;
- qiyoslash tamg'asi, plombasi, shikastlanganda yoki O'V ning birlamchi yoki davriy qiyoslashdan o'tganligini tasdiqlovchi hujjatlar yo'qolganda;
- agar qiyoslash tamg'asining yoki o'lchash vositasining qo'llanishga yaroqliligini tasdiqlovchi hujjatning amal qilinish muddati tugagan bo'lsa, saqlashdan olinib ekspluatatsiyaga kiritishda;

– qiyoslashlararo vaqt ichida xaridga chiqarilmagan O‘V ni tayyorlovchi korxona iste’molchiga yetkazib berishda.

O‘lchash vositasining holati va qo‘llanilishini davlat nazoratidan va mahkama tekshiruvidan o‘tkazishda O‘V ning qo‘llanishga yaroqli ekanligini aniqlash uchun inspeksion qiyoslash o‘tkaziladi. O‘V ni inspeksion qiyoslash natijalari davlat yoki mahkama tekshiruvi dalolatnomasida aks ettiriladi.

Davlat qiyoslashidan majburiy ravishda o‘tkaziladigan vositalar:

a) davlat metrologik xizmatlarining va tadbirkorlik sub’ektlarining namunaviy o‘lchash vositalri;

b) o‘zining bevosita vazifasiga muvofiq namunaviy O‘V sifatida yoki tayyorlashga buyurtnoma shartlari bo‘yicha ishlab chiqarilgan O‘V;

v) nurlanishni ionlovchi va tarkibida nurlanishni ionlovchi manba bor bo‘lgan O‘V;

g) priborlarni ta’mirlovchi xo‘jalik yurituvchi sub’ektlari chiqargan, ta’mirdan keyin boshqa xo‘jalik yurituvchi sub’ektlarga berish uchun mo‘ljallangan O‘V;

d) milliy va xalqaro sport rekordlarini qayd qilish bilan bog‘liq o‘lchash vositalari;

ye) davlat arbitraj idoralari tomonidan ekspertiza o‘tkazishda, shuningdek bojxona tekshiruvida o‘lchashlar uchun qo‘llaniladigan O‘V;

k) o‘lchash uchun ishchi O‘V sifatida qo‘llaniladigan, o‘lchash natijalari:

tabiatni muhofazalash;

sog‘liqni saqlash;

mehnat xavfsizligini ta’minlash;

barcha turdagi transportning harakat xavfsizligini ta’minlash;

ishlab chiqarish va texnologik jarayonlarning xavfsizligini ta’minlash; aloqa tizimlarini ta’minlash;

xo‘jaliklararo o‘zaro hisoblashlar; savdoning barcha turlari;

aholiga pulli xizmatlarning barcha turlari uchun qo‘llaniladigan O‘V.

O‘lchash vositalarini qiyoslash davlat yoki mahkama qiyoslovchisi malakasi berilganligi to‘g‘risida amaldagi guvohnomasi bor shaxslar tomonidan bajariladi.

Davlat metrologik tekshiruvi va nazorati qo‘llaniladigan sohada foydalanilishi mumkin bo‘lgan o‘lchash vositalarini tayyorlash, xaridga chiqarish va ijaraga berish ishlarini tadbirkorlik sub’ektlari qonunga muvofiq beriladigan litsenziya asosida bajaradi.

O'lchash vositalarini qiyoslash, sinashlarni o'tkazish, O'V ni va sinashlarni, o'lchashlarni bajarish metodikalarni metrologik attestatlash, O'V ni kalibrlash huquqiga yuridik shaxslarni akkreditlash jarayonida metrologik tekshirish akkreditlanadigan sub'ekt tomonidan so'ralgan faoliyat uchun me'yoriy hujjatlarda belgilangan metrologik me'yorlar va qoidalarining bajarila olish mumkinligini tekshirish va baholashdan iborat. Metrologik tekshirish O'z DSt 16.4:2001, O'z DSt 8.006:1999 va O'z RH 51-016-93 bo'yicha bajariladi.

Metrologik xizmatlar, markaz, laboratoriyalarni sinashlar bo'yicha ishlarni, o'lchash vositalari va metodikalarini qiyoslash, kalibrlash, metrologik attestatlash yoki davlat metrologik tekshiruv va nazorati qo'llaniladigan sohada metrologik faoliyatning boshqa muayyan turlarini bajarishga akkreditlash bo'yicha qaror davlat metrologik xizmatining xulosasi bor bo'lganda qabul qilinadi.

Yuridik va jismoniy shaxslarni me'yoriy va texnik hujjatlarini metrologik ekspertizadan o'tkazish, qiyoslash, kalibrlash, ta'mirlash, sinashlarni bajarish metodikalarini metrologik attestatlash, o'lchash vositalarini metrologik attestatlash (agar bularni davlat metrologik tekshiruv va nazorati sohasida qo'llanish mumkin bo'lsa) ishlarni o'tkazish huquqiga akkreditlash O'zstandart Agentligi o'rnatgan tartibda amalga oshiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ismatullaev P.R., Maksudov A.N., Abdullaev A.X., Axmedov B.M., A'zamov A.A. Metrologiya standartlashtirish va sertifikatlashtirish. «O'zbekiston» Toshkent-2001y.
2. Abduvaliev A.A., Latipov V.B., Umarov A.S., Alimov M.N., Boyko S.R., Hakimov O.Sh., Xvan V.I. Standartlashtirish, metrologiya, sertifikatlashtirish va sifat. O'quv qo'llanma. Toshkent, SMSITI, 2008 y.